

КАТАРИНА КОЛАКОВИЋ
АНЂЕЛКА ПЕТРОВИЋ
СУНЧИЦА РАКОЊАЦ НИКОЛОВ
ДАНИЈЕЛА МИЛИЋЕВИЋ

РАДНА СВЕСКА

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ
ЗА ПЕТИ РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

РАДНА СВЕСКА

Српски језик и књижевност за пети разред основне школе

Аутори

Катарина Колаковић, Анђелка Петровић, Сунчица Ракоњац Николов, Данијела Милићевић

Илустрације

Боривоје Грбић, Shutterstock

Рецензенти

Др Наташа Иветић, доктор филолошких наука, ОШ „Вук Караџић”, Кикинда

Ката Симић Мишић, професор српског језика и књижевности

Светлана Филиповић, професор српског језика и књижевности, педагошки саветник, ОШ „Јован Курсула”, Краљево

Марина Панић, професор српског језика и књижевности, педагошки саветник, Гимназија „Краљево”, Краљево

Издавач

Вулкан издаваштво

Вулкан знање

Господара Вучића 245

Београд

www.vulkanznanje.rs

За издавача

Мирослав Јосиповић, Ненад Атанасковић, Саша Петковић

Директор

Нада Осмајић

Главни уредник

Марина Обрадовић

Уредник

Светлана Курћубић Ружић

Лектура

Редакција Вулкан знања

Коректура

Редакција Вулкан знања

Ликовни уредник

Предраг Ивановић

Графичко обликовање

Ана Јовановић

Дизајн корица

Никола Јованетић

Штампа

Тираж

ISBN

Министарство просвете Републике Србије
одобрило је овај уџбеник за употребу у
школама на основу решења број:
650-02-00371/2022-07 од 23.12.2022. године.

Драги ученици,

Ова радна свеска треба да вам послужи да проверите своје знање из књижевности и језика, као и да сазнате колико сте вешти и пажљиви у читању и разумевању прочитаног.

Што више задатака провежбате из неке области, то ћете бити сигурнији у своје знање и моћи ћете да пратите градиво из других области и из старијих разреда, јер су садржаји повезани.

Потрудиле смо се да осмислимо једну занимљиву, сасвим нову и корисну Радну свеску која ће вас усмерити да размишљате, служите се литературом, откривате мноштво нових и занимљивих ствари, да волите језик и књижевност и примењујете знања у свакодневном животу. Истовремено, ова радна свеска помоћи ће вам да се што боље припремите за такмичења, као и за полагање завршног теста на крају осмог разреда како бисте се лакше уписали у изабране средње школе.

Желимо вам пуно успеха у решавању задатака!

Ауторке

ВОДИЧ КРОЗ РАДНУ СВЕСКУ

КЊИЖЕВНОСТ

Слика аутора

Наслов књижевног дела које се обрађује.

ГУСТАВ ШВАБ
ПРИЧЕ О ТРОЈИ И ОДИСЕЈУ
БОРБЕ ОКО ТРОЈЕ И ПОВРАТАК ГРКА (ОДЛОМАК)

Густав Шваб је био немачки свештеник, писац и учитељ. Стварао је крајем 18. и почетком 19. века. Свој учитељски посао обављао је са великом љубављу и посвећеношћу. Сматрао је да децу нарочито треба упознати са грчком митологијом. Због тога је прерађивао, прилагођавао и објављивао најпознатије митове старе Грчке. Пред тобом је одломак из једне такве митолошке приче Густав Шваб објавио у књизи *Приче из класичне створине*. Док читаш, обрати пажњу на радњу, али и на саме јунаке.

Недалеко од Хелеспонта, на плодном малоазијском пољу кроз које су процицале реке Сказандрос и Симонис, стојала је у прагматично богата и силна варош Троија, са тврђавом градом Петером. Ко је борио краљ Пријам са својом женом Хексиготом синовима и кћерима, и владао над народом њим и дарданским.

Један између његових синова, по имену Александрос или Парис, био је младић неописане лепоте. Када је једном у Идијским планинама нашао стада оваца, изабрао је га три најлепше и најбоље богине са Олимпа: Хера (Јунона), Атина (Минерва) и Афродита (Венера), за судију, па му задао питање: која је између њих три најлепша. Свака је гледала да га обећавања задобије за себе, али он досуди награду Афродити, која му је, као богиња љубави, као награду за то обећала – најлепшу жену на свету.

Али том пресудом је Парис себи у Хери и Атини стекао непријатељице, и оне, које су му дотле увек биле наклоњене, сада нису хтеле да га одговарају и спрече да не изведе онај грешан чин на који га Афродита одмах подстакне, а који је њему и његовом народу донео погубно и пропаст.

Јер најлепша жена на свету је била Јелена, жена лакедемонског краља Менелaja, коју је Зевс, као њен отац, украдио бојанском луткињу и милоштом.

Јелена Тројанска
Еленија Тројанска

- Задаци чија је улога да провере колико ученик разуме прочитани текст и проналази информације у њему.
- Задаци чија је сврха да прошире и обогате језичку културу ученика.

РАЗУМЕМ ПРОЧИТАНО

1. Богове старих Грца преузели су Римљани, само су им дали другачија имена. Повежи имена грчких богова са именима под којима су познате у римској митологији.

Хера	Минерва
Атина	Венера
Афродита	Јунона

2. Напиши једну до две реченице о томе шта је Афродита обећала Парису као награду ако му прогласи најлепшом међу богињама.

3. Ако је тврдња тачна, упиши слово Т на ливнују. Уколико је нетачна, означи тврдњу словом Н.

a) Зевс је био отац Јелене (Тројанске). ____
b) Краљ Менелaj је владао Спартом. ____
c) Парис је био тројански краљ. ____
d) Одисеј је краљ Итаке. ____
e) Агамемнон, Менелaj и Одисеј су браћа. ____
f) Тројански коњ је симбол мира између Грка и Тројанаца. ____
g) После Тројанског рата, Одисеј је дуго путао по непознатим земљама. ____

4. Међу набројаним карактеристикама, **подељују/заокружуј** оне које, на основу прочитаног текста, припадају Одисеју.

мударост	љупкост	јунаштво	говорнички дар
лукавство	лакомишност	похлепа	ћутљивост

ОБНАВЉАМ НАУЧЕНО

5. У митској причи о Тројанском рату и Одисеју преовлађује:

a) дескрипција (опис) b) наратива (приповедање) c) дијалог

Заокружи **својо** испред тачног одговора.

6. Међу наведеним мотивима **подељују/заокружуј** оне који се односе на митску причу Густава Шваба.

мотив надметања	мотив лепоте	мотив љубави/заљубљености
мотив мора	мотив кукавичлука	мотив освете

ОТКРИВАМ НОВО

7. У реченици: *Тада Одисеј измисли рашкој војводи: он нареди вештом дунђеру Егеју да испрати једног Грца великом коном од дрвета, у чијој би се уштроби можда сакривао чимељ дружина добрих јунака, реч дунђер* значи:

a) столар b) козијаш c) мајстонар d) ветеринар

Заокружи **својо** испред тачног одговора.

8. Прочитај реченицу: *То рђаво дело није могло остати без одмазде, и Менелaj сагавио је са својом браћом Агамемноном, сином цара од Микене, који краљеве и кнезове од Хелене одмах позва на свенародни рат против Троије.*

У наведеној реченици реч **одмазда** значи:

a) осуда b) освета c) одушевљење d) откриће

Заокружи **својо** испред тачног одговора.

ЛАОКОН И ЊЕГОВА СУДБИНА

У тексту Густава Шваба појми се тројански свештеник Лаокон, који је упозоравао Тројанце да не уносе у град огромног дрвеног кова. По легенди, богиња Атина, која је била на страни Грка у Тројанском рату, послала је на Лаокона и његове синове диаволске змије, које су их укрстиле. По овој митолошкој причи настала је једна од најчувенијих скулптура, која се данас чува у Ватиканском музеју у Риму. Погледај слику скулптуре и описи Лаокона. Усредсреци се на израза његовог лица. Посматрај његове мишиће, руке и ноге. Каква осећања га обузимају? Шта Лаокон покушава да спречи? Да ли се бори само за свој живот? Свој одговор уобличи у неколико правописно и граматички исправних реченица.

БИТИ ДУНЂЕР ЗНАЧИ – ШТА?

У српском језику данас се може чути да за некога кажу да је дунђер или дунђерин. При томе, та особа није ни столар ни мајор, што реч дунђер у ствари значи (открила/открио си у 5. питању). **Потражи** значење овог израза и **упиши** га у радну свеску, а потом **објасни** значење израза **бити дунђер/дунђерин**.

Бити дунђер значи: _____
Објашњење: _____

Задаци који проверавају у ком степену је ученик савладао књижевне појмове.

Задаци такозваног отвореног типа који подстичу литерарно изражавање ученика.

ГРАМАТИКА

Различити типови задатака за проверу усвојеног знања.

Полазни текст на основу кога се разматрају језичке појаве.

СИНОНИМИ И АНТОНИМИ

Домовина, то није мртва група која нас тводемом руком веже; то је љубав за облак што плови олуја, за песму што се овде разлиже;

љубав за класе што богато буја, за руже што су на гробљима свеже, за тресак летњих, бесних олуја, за тути тица које се седе.

Домовина, то су све оне споне којима нас живот за се спаја, радост кад наша звона зазвоне, тоњота мајчиног загрљаја.

Домовина, то су: жеље тајне, магла што преко поља плови; то су наше бајке бескрајне, домовина – то су сви наши снови.

Душан Васиљев, Домовина

1. Напиши антониме следећих речи из песме.

Речи	Антоними
мртва	
љубав	
група	
спајати	
тоњота	

2. Пажљиво прочитај песму Домовина, па на празним местима напиши синониме за истакнуте речи из песме.

_____, то није _____ група која нас тводемом руком _____; то је љубав за облак што _____ олуја, за песму што се овде _____; љубав за _____ што _____ за руже што су на гробљима _____, за _____ летњих, _____ олуја, за _____ тица које се _____.

Домовина, то су све оне _____ којима нас живот за се _____, _____ кад наша звона зазвоне, _____ мајчиног загрљаја.

Домовина, то су: жеље _____, магла што преко поља плови; то су наше бајке _____, домовина – то су сви наши снови.

ПРИПРЕМАМО СЕ ЗА МАЛУ МАТУРУ

TEST 1

Прочитај пажљиво бајку Маслачак Троздице Олујић која се налази у твојој читанци, па одговори на питања.

1. По чему се маслачак, главни јунак бајке, разликује од своје браће и сестара?

Заокружи **слова** испред два тачна одговора.

- a) По жељи да једног дана постане део сунчеве златне војске.
- b) По жељи да полети ка бисерној месечној светлости.
- c) По томе што воли бистрану сунчеву светлост.
- d) По томе што воли ноћ, месечину и звезде.

2. Ко је открио маслачку да није сунцокрет?

Заокружи **слова** испред тачног одговора.

- a) трава
- b) погач
- c) море
- d) ветар
- e) репа

3. Поређај реченице према редоследу депањања као што је започето.

- _____ Дубоко у себи мали сунцокрет је знао да су браћа у праву.
- _____ Сада је бар знао своје право име! Али бити маслачак сам-самцијат на свету, је ли то нека срећа?
- 1. Навојачу малог сунцокрета прође језа: није нека нарочита срећа родити се као сунцокрет!
- _____ Реши се мали сунцокрет да нађе лека својој муци. Обрати се травама за савет.
- _____ Лагано, готово нечујно, отиоде се маслачак од земље, а затим као крилат полете увис.

4. Заокружи три **слова** испред особина малог сунцокрета.

- a) радознао
- b) својетал
- c) поносан
- d) повучен
- e) уобразан

Решења тестова дата су према кључу којим се решавају тестови на малој матури.

РЕШЕЊА ТЕСТОВА

TEST 1*

Решни број задатка	Решење	Бодови
1.	b) По жељи да полети ка бисерној месечној светлости. г) По томе што воли ноћ, месечину и звезде.	Тачна два одговора и ниједан нетачан: 1 бод.
2.	г) ветар	Тачан одговор: 1 бод.
3.	2, 4, 1, 3, 5	Тачан одговор: 1 бод.
4.	a) радознао b) својетал г) повучен	Тачна три одговора и ниједан нетачан: 1 бод. Тачна два одговора и ниједан нетачан: 0,5 бодова.
5.	Приказати је овај одговор у ком ученик истиче разлику између малог сунцокрета и његове браће и сестара, забринутост мајке и незадовољство осталих великих сунцокрета. На пример: Мали сунцокрет је помислио <i>Са њом нешто није у реду</i> зато што је мама од своје браће и сестара и зато што га више привлачи месечина и ноћ од сунца и дневне светлости. Или: Мајка малог сунцокрета је забринута јер уочава колико је другачији њен најмлађи син, увек је замисљен, заглади у даљину и одија да следи сунчев ход. Мали сунцокрет и сам види мајчину забринутост, схвата да је различит, али се и нити зашто син морао да радимо исто. Или: Остали сунцокрети уочавају да је мали сунцокрет патуљаст и неозбиљан, незадовољан су што га више привлачи месец него сунце. Због тога мали сунцокрет схвата да са њим нешто није у реду, да није као остали и осећа се потиштено. Неприказати је овај одговор који се не заснива на аргументима из текста бајке. На пример: Мали сунцокрет је помислио <i>Са њом нешто није у реду</i> зато што зна да је маслачак. Мали сунцокрет је помислио <i>Са њом нешто није у реду</i> зато што је нормално да нас све интересују исте ствари.	Тачан одговор: 1 бод.

* Сваки задатак вреди 1 бод. На тесту је могуће остварити максимално 20 бодова. Да би задатак био тачан, он мора бити у потпуности решен како је дато у табели која следи. Нетачни и нетачни одговори се не преносе.

На крају радне свеске налазе се тестови са 20 питања из књижевности и граматике, направљени према моделу питања која долазе на завршном испиту у основном образовању.

САДРЖАЈ

КЊИЖЕВНОСТ, 1. ДЕО

Густав Шваб, <i>Приче о Троји и Одисеју</i> , <i>Борбе око Троје и њовраћак Грка</i> (одломак)	8
Народна бајка, <i>Жабица царица</i>	12
Доситеј Обрадовић, <i>О љубави њрема науци</i> (одломак)	16
Милутин Миланковић, <i>Усјомене, доживљаји, сазнања</i> (одломак)	20
Марк Твен, <i>Доживљаји Тома Сојера</i> (одломак)	24
Вида Огњеновић, <i>Први сусрет са Исидорином књијом</i> (одломак)	28
Мирослав Антић, <i>Шашава њесма</i>	33
Корнелија Функе, <i>Госјодар лойова</i> (одломак)	36
Никол Лезије, <i>Тајна жујиој балона</i> (одломак)	40
Мостови (<i>Илустрирована гечја енциклоједија</i>)	44

КЊИЖЕВНОСТ, 2. ДЕО

Народна и ауторска књижевност	50
Књижевни родови и врсте	56
Композиција књижевног дела	60
Стилске фигуре	65

ГРАМАТИКА

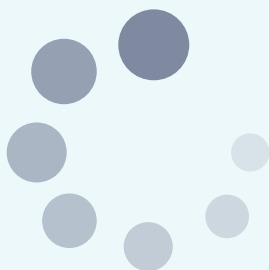
Непроменљиве речи (прилози и предлози)	70
Именице	75
Падежи	78
Заменице	83
Придеви	86
Џон Р. Р. Толкин, <i>Хобити</i> (одломак)	91
Бројеви	92
Глаголи и глаголски облици	95
Служба речи	100
Језичка култура	103
Препричавање, причање, описивање	103
Писање писма	106
Синоними и антоними	108

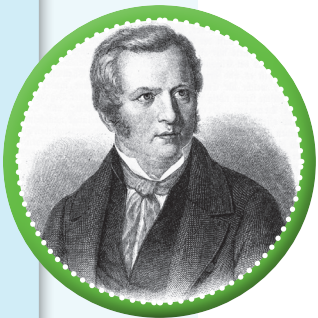
ПРИПРЕМАМО СЕ ЗА МАЛУ МАТУРУ

Тест 1	112
Тест 2	116
Тест 3	121
Решења тестова	125

КЊИЖЕВНОСТ

1. ДЕО

ГУСТАВ ШВАБ

ПРИЧЕ О ТРОЈИ И ОДИСЕЈУ

БОРБЕ ОКО ТРОЈЕ И ПОВРАТАК ГРКА
(ОДЛОМАК)

Густав Шваб је био немачки свештеник, писац и учитељ. Стварао је крајем 18. и почетком 19. века. Свој учитељски посао обављао је са великом љубављу и посвећеношћу. Сматрао је да децу нарочито треба упознати са грчком митологијом. Због тога је прерађивао, прилагођавао и објављивао најпознатије митове старе Грчке. Пред тобом је одломак из једне такве митолошке приче Густава Шваба објављене у књизи *Приче из класичне сћарине*. Док читаш, обрати пажњу на радњу, али и на саме јунаке.

Недалеко од Хелеспонта, на плодном малоазијском пољу кроз које су протицале реке Скамандрос и Симонис, стојала је у прастара времена богата и силна варош Троја, са тврдим градом Пергамом, у коме је боравио краљ Пријам са својом женом Хекубом и многим синовима и кћерима, и владао над народом тројанским и дарданским.

НЕПОЗНАТЕ РЕЧИ

погибао – овде: уништење, несрећа

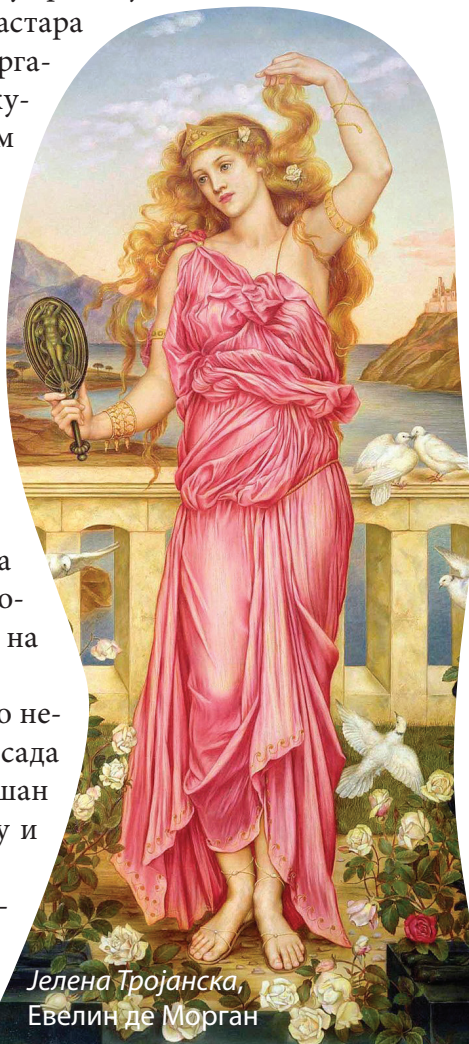
милошта – нежност

Један између његових синова, по имену Александрос или Парис, био је младић неописане лепоте. Кад је једном у Иди планини напасао стада оваца, изабраше га три најдражесније богиње са Олимпа:

Хера (Јунона), Атина (Минерва) и Афродита (Венера), за судију, па му зададоше питање: која је између њих три најлепша. Свака је гледала да га обећањима задобије за себе, али он досуди награду Афродити, која му је, као богиња љубави, као награду за то обећала – најлепшу жену на свету.

Али том пресудом је Парис себи у Хери и Атини стекао непријатељице, и оне, које су му дотле увек биле наклоњене, сада нису хтеле да га одговарају и спрече да не изведе онај грешан чин на који га Афродита одмах подстаче, а који је њему и његовом народу донео погибао и пропаст.

Јер најлепша жена на свету је била Јелена, жена лакедемонског краља Менелаја, коју је Зевс, као њен отац, украсио божанском љупкошћу и милоштом.

Јелена Тројанска,
Евелин де Морган

Парис отпутова у Лакедемон (Спарту), па је тамо гостољубиво дочекан, али не водећи рачуна о гостопримству, заведе он и приволи лепу владарку да мужа и децу остави, па да заједно побегне са њим у Троју.

То рђаво дело није могло остати без одмазде, и Менелај сад похита ка свом брату Агамемнону, силном цару од Микене, који краљеве и кнезове од Хеладе одмах позва на свенародни рат против Троје.

Међу њима је био и краљ од Итаке Одисеј, син Лаертов, који истина није имао велику силу и државу, али је због јунаштва, а још више због своје мудрости и лукаве довитљивости био веома цењен и уважен. Он се диже са Менелајем до Троје да окуша да украдену Јелену са свим њеним драгоценостима на леп начин назад добије. Али све његово беседништво и говорнички дар је могао исто тако мало учинити као и Менелајеве претње: Тројанци им Јелену никако не хтедоше дати.

[...]

Али освајање тог тврдог града (Троје) никако им не полазаше за руком. Тада Одисеј измисли ратну подвалу: он наручи вештом дунђерину Епеју да сагради једног грдно великог коња од дрвета, у чијој би се утроби могла сместити читава дружина добрих јунака. Затим се он, као просјак преобучен, одгега у Троју, па кад је све извидио, врати се, сав срећан, својима натраг.

Он убеди и склони Ахајце да запале своје шаторе па да се навезу са бродовима на море – баш као да су се одрекли даље опсаде. А он сам – са Менелајем, Агамемноном, Диомедом, Неоптолемом, и са најбољима између осталих јунака – сакри се у утроби оног коња којег су Тројанци држали за некакво чудотворно божанско обличје, те га стога кроз један за то нарочито разваљен на бедемима отвор – увукоше у град.

Узалуд је свештеник Лаокон Тројанце опомињао да се чувају тог опасног коња; лакомислени Тројанци пропустише да предузму све потребне мере обазривости, те су тако у коњу сакривени грчки јунаци могли у ноћној помрчини да изађу из тог свог скровишта, те да у друштву са осталим пријатељима што су се бродовима били вратили – нападну заспале Тројанце.

Пријам и сав његов дом, као и већина становника градских, беху побијени, варош спаљена, а жене и деца и силно благо тројанско бише као богат плен одвучени на бродове; тамо се упуту и Јелена, коју су Одисеј и Менелај одмах на сигурно место били склонили.

Брзо се навезоше на море за повратак у завичај, али не би суђено свим јунацима да уживају у радосном повратку. Менелаја су буре у туђим земљама годинама задржавале; Агамемнона су његова неверна жена Клитемнестра и њен зао пријатељ Егист убили одмах чим се по повратку појавио у двору.

И мудрог Одисеја снашли су многи јади и невоље пре него што се могао вратити у завичај. Јер буре, које је гнев богова пустио на њега, бацале су Одисеја од немила до недрага по далеким незнатим земљама.

Детаљ уношења Тројанског коња у Троју,
Ђовани Тјеполо

(Са немачког превео Северин Франић)

РАЗУМЕМ ПРОЧИТАНО

1. Богове старих Грка преузели су Римљани, само су им дали другачија имена. **Повежи** имена грчких богиња са именима под којима су познате у римској митологији.

Хера	Минерва
Атина	Венера
Афродита	Јунона

2. Напиши једну до две реченице о томе шта је Афродита обећала Парису као награду ако њу прогласи најлепшом међу богињама.

3. Ако је тврдња тачна, **упиши** слово Т на линију. Уколико је нетачна, **означи** тврдњу словом Н.

- а) Зевс је био отац Јелене (Тројанске). ____
 б) Краљ Менелај је владао Спартом. ____
 в) Парис је био тројански краљ. ____
 г) Одисеј је краљ Итаке. ____
 д) Агамемнон, Менелај и Одисеј су браћа. ____
 ђ) Тројански коњ је симбол мира између Грка и Тројанаца. ____
 е) После Тројанског рата, Одисеј је дуго лутао по непознатим земљама. ____

4. Међу набројаним карактеристикама, **подвуци/заокружи** оне које, на основу прочитаног текста, припадају Одисеју.

мудрост	љупкост	јунаштво	говорнички дар
лукавство	лакомисленост	похлепа	ћутљивост

ОБНАВЉАМ НАУЧЕНО

5. У митској причи о Тројанском рату и Одисеју преовлађује:

- а) дескрипција (опис) б) нарација (приповедање) в) дијалог

Заокружи **слово** испред тачног одговора.

6. Међу наведеним мотивима **подвуци/заокружи** оне који се односе на митску причу Густава Шваба.

мотив надметања	мотив лепоте	мотив љубави/заљубљености
мотив мора	мотив кукавичлука	мотив освете

7. У реченици: *Тада Одисеј измисли рајину њодвалу: он наручи вешићом дунђерину Ејеју да сагради једној јрдно великој коња од дрвета, у чијој би се ућроби мола смесити чийава дружина добрих јунака, реч дунђерин* значи:

- а) столар б) кочијаш в) мађионичар г) ветеринар

Заокружи **слово** испред тачног одговора.

8. Прочитај реченицу: *То рђаво дело није моло остати без одмазде, и Менелај сад њохића ка свом браћу Агамемнону, силном цару од Микене, који краљеве и кнезове од Хеладе одмах њозва на свенародни рај ироћив Троје.*

У наведеној реченици реч **одмазда** значи:

- а) осуда б) освета в) одушевљење г) откриће

Заокружи **слово** испред тачног одговора.

ЛАОКОН И ЊЕГОВА СУДБИНА

У тексту Густава Шваба помиње се тројански свештеник Лаокон, који је упозоравао Тројанце да не уносе у град огромног дрвеног коња. По легенди, богиња Атина, која је била на страни Грка у Тројанском рату, послала је на Лаокона и његове синове дивовске змије, које су их усмртиле. По овој митолошкој причи настала је једна од најчувенијих скулптура, која се данас чува у Ватиканском музеју у Риму. Погледај слику скулптуре и **опиши** Лаокона. Усредреди се на израз његовог лица. Посматрај његове мишиће, руке и ноге. Каква осећања га обузимају? Шта Лаокон покушава да спречи? Да ли се бори само за свој живот? Свој одговор уобличи у неколико правописно и граматички исправних реченица.

БИТИ ДУНЂЕР ЗНАЧИ – ШТА?

У српском језику данас се може чути да за некога кажу да је дунђер или дунђерин. При томе, та особа није ни столар ни зидар, што реч дунђер у ствари значи (открила/открио си у 5. питању). **Потражи** значење овог израза и **упиши** га у радну свеску, а потом **објасни** значење израза *бити дунђер/дунђерин*.

Бити дунђер значи: _____

Објашњење: _____

КЊИЖЕВНИ РОДОВИ И ВРСТЕ

1. Попуни табелу као што је започето.

Назив књижевног дела	Име и презиме аутора	Књижевни род	Књижевна врста
<i>Биберче</i>	Љубиша Ђокић	драма	драма у стиху за децу
<i>Кајеџан Џон</i>			
<i>Пилфокс</i>			
<i>Маслачак</i>			
<i>Хобит</i>			
<i>Прва бразда</i>			
<i>Поход на Мјесец</i>			
<i>Аи и Ема</i>			
<i>Шала</i>			
<i>Шљива</i>			
<i>Дечак и њас</i>			
<i>Сребрне њлесачице</i>			
<i>Домовина</i>			

2. На основу понуђених појмова **откриј** о ком књижевном роду је реч.

осећајност

ритмичност

сликовитост

стих

строфа

рима

сликовитост

гласовна понављања

субјективност

Књижевни род: _____

3. Прочитај одломак из народне шаљиве приче *Еро с оноја свијетја*. **Одреди** ком књижевном роду припада.

Онда Туркиња отрчи тамо ће јој се муж био скинуо од врућине, па узме кесу с новцима, и што гођ буде новца у њој, да Ери да понесе Муји. Еро докопа новце, па метне у њедра, па бјежи уз поток. Тек што Еро замакне уз поток, кад ето ти Турчина ће води коња да напоји, а Туркиња те пред њега:

– Да видиш, мој човјече! Туда сад прође један кмет с онога свијета, па каже за нашег Мују да се мучи без ашлука: нема за што да купи дувана, нити има чим да плати каву у друштву, те сам му ја дала оно новца што је било у твојој кеси, да му понесе.

А Турчин:

– Па куд оде? Куд оде?

А кад му жена каже да је отишао уз поток, онда он брже-боље скочи на гола коња, па поћерај уз поток. Кад се обазре Еро и види Турчина ће трчи за њим, а он онда бјежи! Кад дође под брдом у једну воденицу, а он утрчи унутра, па повиче воденичару:

– Бјежи, јадна ти мајка! Ето Турчина да те посијече, већ дај мени твоју капу, а на теби моју, па бјежи уз брдо туда око воденице.

Књижевни род: _____

4. Реши асоцијацију. Решења свих колона упућују на један књижевни род.

Колона А	Колона Б	Колона В	Колона Г
осећања	заграде	сцена	управник
мисли	упутства	представа	писац
разговор	ремарке	Народно	псеудоним
јунаци	напомене	публика	Аутобиографија

Коначно решење:

5. Наведене су особине митолошких, породичних и посленичких песама. **Повежи** реченице са песмама којима припадају.

Описују настанак света, природе и природних појава.

Ликови су Сунце, Месец, виле, змајеви.

Веровање да природа има душу.

Описују живот патријархалне породице.

Веровање у магијску моћ речи.

Ликови су мајка, брат, сестра.

Описују бербу, жетву, мобу, прело.

Веровање да богови штите усева.

Ликови су кујунџија, хитропреља, момак, девојка.

Породичне
песме

Посленичке
песме

Митолошке
песме

КОМПОЗИЦИЈА КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА

1. Одреди врсту стиха којима су испевани наведени одломци песама.

а)

Тако преспава јесен и зиму
Тиха, загледана у даљину.

Врста стиха: _____

б)

Певам дању, певам ноћу,
Певам, селе, што год хоћу:
И што хоћу, то и могу,
Само једно још не могу...

Врста стиха: _____

в)

„Марко сине, једини у мајке,
не била ти моја рана клета,
немој, сине, говорити криво,
ни по бабу ни по стричевима,
већ по правди Бога истинoгa!
Немој, сине, изгубити душе!
Боље ти је изгубити главу
него своју огријешити душу!”

Врста стиха: _____

Марко Краљевић, Мина Караџић

2. Одреди врсту строфе којом је испевана песма Домовина Душана Васиљева.

Домовина, то није мртва грудa
која нас гвозденом руком веже;
то је љубав за облак што плови овуда,
за песму што се овде разлеже;

љубав за класје што богато буја,
за руже што су на гробљима свеле,
за тресак летњих, бесних олуја,
за тугу тица које се селе.

Врста строфе: _____

3. Препознај која врста песничке слике преовлађује у песми *Шљива* Милована Да-
нојлића.

Шљива се буди крајем априла,
Развија широка, пребела крила,
На крају села, уврх голети,
Она се спрема да полети.

– Ал' заспи. Пробуди се тек у јуну,
И осети: крошњу, тешку и пуну.
Клонуле, повијене, гране се муче.
Криве се стабла, кô во сред вуче.

У јулу, плод се на земљу сруши,
И шљиви кô да лакне на души.
Одскочи крошња увис, кô да је
Побегла из загушљиве неке одаје.

Тако преспава јесен и зиму
Тиха, загледана у даљину.

- а) визуелне песничке слике
- б) звучне песничке слике
- в) мирисне песничке слике

Заокружи **слово** испред тачног одговора.

4. Издвој мотиве које препознајеш у наведеним стиховима.

а)
У једном крају
Белога света
С надеждом блиста
Сад једна звезда.

О, даље, даље
Од звезде оне,
Да ни облачак
На њу не клоне.

Мотиви: _____

б)
Поручује кујунџија Јанко,
Поручује Јањи хитропрељи:
„Ој бога ти, Јањо хитропрељо!
Да ти пошљем малено повјесмо,
Опреди ми шатор и кошуљу,
А што теби од тога остане,
Ти опреди себи у дарове.”

СЛУЖБА РЕЧИ

Овај љубуш нам освежава памћење и подсећа да је млади Зевс, тек стасао за љубав, одмах желео да се ожени Тетидом, кћерком старог морског бога Нереја и Дориде.

Није то био насумичан младалачки избор, нити избор по сродности. Зевс напосто није могао одолети лепоти, а Тетида је била најлепша од свих педесет сестара, нимфи нерејида.

Али мајка Реја га је посаветовала да не срља, говорећи да је често најлепши цвет најотровнији, него да се распита мало код суђаја, богиња судбине, кћерки Ереба и Никите, па тек онда донесе одлуку.

Зевс послуша мајку и крену са муњом у руци, спреман да сам пресуди ако му се њихов одговор не допадне.

Прва суђаја Клота га упита:

– Зашто Тетида а не Амфитрита?

– Лепша је.

– Погрешан одговор. Треба рећи: Амфитрита је обећана Посејдону.

– Зашто Тетида а не Галатеја? – упита друга, Лахеса.

– Галатеја је обећана...

– Погрешно. Треба рећи: Галатеју симпатише киклоп Полифем.

– А зашто Тетида а не Глаука? – упита трећа суђаја Атропа.

– Глаука симпатише...

– Погрешно. Треба рећи: Глаука је ружнија.

– Све су ружније од Тетиде, свих четрдесет девет њених сестара! – грмну Зевс и замахну муњом.

Суђаје га смирише:

– Ми ти желимо добро, Зевсе. Син којег Тетида роди биће моћнији и славнији од свога оца, а ми то теби и свима нама не желимо.

Зевс промисли, па уздахну дубоко два-три пута.

– Онда је намените Пелеју, сину егинског краља Еака, који се, престрављен, у последњем тренутку спасао од дивљих звери. Њему иначе није више стало до славе и моћи.

– Биће тако! – одговорише углас суђаје.

И тако беше.

Свадба Тетиде и Пелеја прослављена је пред пећином ученог кентаура Хирона, Пелејевог спасиоца и учитеља. Тетида је Пелеју родила Ахилеја, који је постао славнији и моћнији од свог оца. [...]

Љубивоје Ршумовић, *Љубуш о Тетиди* (одломак)

Статуа нимфе Тетиде у Трсту

1. Издвојене реченичне чланове **повежи** са називом службе коју обављају.

Овај љубуш нам освежава памћење и подсећа да је млади Зевс, тек стасао за љубав, одмах желео да се ожени Тетидом, кћерком старог морског бога Нереја и Дориде.

овај љубуш	АПОЗИЦИЈА
освежава	СУБЈЕКАТ
памћење	ПРЕДИКАТ
кћерком старог морског бога Нереја и Дориде	ОБЈЕКАТ

2. У следећим реченицама **подвуци** предикате и **одреди** да ли су глаголски или именски.

- а) Глаука је ружнија. _____
б) Зевс послуша мајку и крену са муњом у руци... _____
в) Ми ти желимо добро, Зевсе. _____

3. **Одреди** службу подвученог реченичног члана. **Заокружи** слово испред тачног одговора.

Галатеју симпатише киклоп Полифем.

- а) именски део предиката б) објекат в) субјекат

4. У следећој реченици **подвуци** објекат.

Тетида је Пелеју родила Ахилеја, који је постао славнији и моћнији од свог оца.

5. **Одреди** падеж подвучених објеката, а потом **напиши** да ли је прави или неправи.

Овај љубуш нам освежава памћење и подсећа да је млади Зевс, тек стасао за љубав, одмах желео да се ожени Тетидом, кћерком старог морског бога Нереја и Дориде.

Подвучени објекат	Падеж	Врста објекта
памћење		
(за) љубав		
Тетидом		

6. **Одреди** службу подвученог реченичног члана.

Свадба Тетиде и Пелеја прослављена је пред пећином ученог кентаура Хирона, Пелејевог спасиоца и учитеља. _____

7. **Одреди** врсту подвучене прилошке одредбе.

а) Одмах је желео да се ожени Тетидом. _____

б) Зевс промисли, па уздахну дубоко два-три пута. _____

в) Свадба Тетиде и Пелеја прослављена је пред пећином ученог кентаура Хирона.

СИНОНИМИ И АНТОНИМИ

Домовина, то није мртва грудa
која нас гвозденом руком **веже**;
то је љубав за облак што **плови** овуда,
за песму што се овде **разлеже**;

љубав за **класје** што **богато буја**,
за руже што су на гробљима **свеле**,
за **тресак** летњих, **бесних** олуја,
за **тугу** тица које се **селе**.

Домовина, то су све оне **споне**
којима нас живот за се **спаја**,
радост кад наша звона зазвоне,
топлота мајчиног загрљаја.

Домовина, то су: жеље **тајне**,
магла што преко поља **плови**;
то су наше бајке **бескрајне**,
домовина – то су сви наши снови.

Душан Васиљев, *Домовина*

1. Напиши антониме следећих речи из песме.

Речи	Антоними
мртва	
љубав	
туга	
спајати	
топлота	

2. Пажљиво прочитај песму *Домовина*, па на празним местима **напиши** синонине за истакнуте речи из песме.

_____, то није _____ грудa

која нас гвозденом руком _____;

то је љубав за облак што _____ овуда,

за песму што се овде _____;

љубав за _____ што _____,

за руже што су на гробљима _____,

за _____ летњих, _____ олуја,

за _____ тица које се _____.

Домовина, то су све оне _____

којима нас живот за се _____,

_____ кад наша звона зазвоне,

_____ мајчиног загрљаја.

Домовина, то су: жеље _____,

магла што преко поља плови;

то су наше бајке _____,

домовина – то су сви наши снови.

ТЕСТ 1

Прочитај пажљиво бајку *Маслачак* Гроздане Олујић која се налази у твојој читанци, па одговори на питања.

1. По чему се маслачак, главни јунак бајке, разликује од своје браће и сестара?

Заокружи **слова** испред два тачна одговора.

- а) По жељи да једног дана постане део сунчеве златне војске.
- б) По жељи да полети ка бисерној месечевој светлости.
- в) По томе што воли блиставу сунчеву светлост.
- г) По томе што воли ноћ, месечину и звезде.

2. Ко је открио маслачку да није сунцокрет?

Заокружи **слово** испред тачног одговора.

- а) трава
- б) поток
- в) море
- г) ветар
- д) репа

3. **Поређај** реченице према редоследу дешавања као што је започето.

___ Дубоко у себи мали сунцокрет је знао да су браћа у праву.

___ Сада је бар знао своје право име! Али бити маслачак сам-самцијат на свету, је ли то нека срећа?

1. Низ кичму малог сунцокрета прође језа: није нека нарочита срећа родити се као сунцокрет!

___ Реши се мали сунцокрет да нађе лека својој муци. Обрати се травама за савет.

___ Лагано, готово нечујно, откиде се маслачак од земље, а затим као крилат полете увис.

4. Заокружи три **слова** испред особина малог сунцокрета.

- а) радознао
- б) својеглав
- в) поносан
- г) повучен
- д) уображен

5. Објасни шта је навело малог сунцокрета да помисли: *Са мношћом није у реду!*

☐

6. Подвуци три речи које одговарају осећањима и расположењима малог сунцокрета када сазна да је маслачак. Одговор напиши на линије.

туга одушевљење страх збуњеност равнодушност љутња

☐

7. У наведеној реченици **уочи** четири стилске фигуре. О којим стилским фигурама је реч? Одговор напиши на линије.

Једино је у ноћи поток био будан, али заузет сопственим брбљањем није имао времена да види како маслачак, сребрн и прозрачан, све брже лети ка месецу и звездама, и сам налик на светлуцаву, младу звезду, најнежнију од свих.

Стилске фигуре: _____, _____,
_____, _____.

☐

8. Подвуци ономатопејску реч у следећој реченици.

Малиша се у ухо претварао чим би ветар шушно у пољу сунцокрета и, сав узбуђен, слушао о таласима Јужног мора, о птицама и рибама златних крила, о прозрачним леденим бреговима у чијим недрима, као у дворцима од кристала, спавају бели медведи и виле сребрних коса, чекајући поларну светлост да их пробуди.

☐

9. Ко је приповедач у бајци *Маслачак*?

Заокружи **слово** испред тачног одговора.

- а) објективни приповедач
- б) маслачак
- в) мајка
- г) Гроздана Олујић

☐

10. Подвуци дијалог.

Упита мали сунцокрет ветар шта да чини.

– Ти који свуда завирујеш морао би знати како да порастем! – шапну малишан покорно сагибајући главу, а ветар се насмеја:

– Па, порастао си! – рече. – Ниједан маслачак није већи од тебе!

– Маслачак? – не верујући узвикну мама сунцокрет.

– Маслачак? – поновила су браћа њен узвик.

– Маслачак? – узвикнуо је и бркати поглавица златне сунчеве војске.

☐

11. Повежи **врсту речи** са одговарајућим примером из реченице.

Сунце у небу блистало је од поноса због своје златне војске.

у	именица
блистало је	предлог
поноса	придев
златне	глагол

12. Одреди назив издвојених **реченичних чланова**.

У подножју планине, некад давно, расла је чета сунцокрета.

у подножју планине _____

некад давно _____

расла је _____

чета сунцокрета _____

13. У следећем одломку подвуци **придеве**.

– Ми, који имамо корен, можемо и без њега! – гневна и сама себи довољна репа још се дубље зари у земљу, глува за песму ливаде, слепа за сунчев сјај, не желећи чак да чује ни повлађивање ливадског пужа који је пред златном најездом сунца хитро бежао у кућицу.

14. Одреди **падеж** и **значење падежа** подвучених речи. Одговоре упиши у табелу.

Од истока ка западу, свакодневно, путовало је сунце.

	Падеж	Значење
(од) истока		
(ка) западу		
сунце		

15. Заокружи слово испред тачног одговора.

Од истока ка западу кретале су се и златне главе његових војника прве године, треће, сто треће.

Подвучене речи по врсти су:

а) основни бројеви б) збирни бројеви в) редни бројеви г) бројне именице

16. Напиши **синониме** подвучених речи.

– Без сунца не би било ни плавоцвета, ни иванчица, ни белих рада, ни булки! – певала су углас шарена ливадска деца, одбијајући да слушају гунђање сусетке репе, која је с гнушањем посматрала бескорисне ливадске лепотане...

сусетка _____

гнушање _____

бескорисне _____

17. Одреди **значење** подвучене речи.

Заокружи **слово** испред тачног одговора.

– Којешта, драге моје! Којешта! Сунце је значајно само онима без корена! Ми, који имамо корен, можемо и без њега! – гневна и сама себи довољна репа још се дубље зари у земљу, глува за песму ливаде, слепа за сунчев сјај, не желећи чак да чује ни повлађивање ливадског пужа, који је пред златном најездом сунца хитро бежао у кућицу.

Реч **којешта** означава:

- а) назив места на којем живе биљке без корена
- б) бесмислицу, глупост
- в) упитну реч
- г) врсту биљке

☐

18. Следећу реченицу **препиши правилно** писаним словима ћирилице.

ЛАТИНСКИ НАЗИВ СУНЦОКРЕТА ЈЕ ХЕЛИАНТУС, ИМЕ ЈЕ ДОБИЈО ПО ХЕЛИЈУ БОГУ СУНЦА

☐

19. Подвуци речи које према правописним правилима треба писати **великим почетним словом**.

гроздана олујић је рођена у ердевику 1934. године, гимназију је завршила у бечеју, док је дипломирала на филолошком факултету у београду.

☐

20. Заокружи два **слова** испред примера написаних у складу са правописним правилима.

- а) триста тридесет (и) четири
- б) шесто осми
- в) шестсто осамдесет (и) два
- г) сто трећи

☐